In deze vergadering zijn op voortreffelijke wijze vele woorden gesproken, door U, MdV. , door onze lijstaanvoerders van Noord en Zuid en West, woorden, die voor mij - en ongetwijfeld ook voor U, partijgenoten - de vertolking waren van gedachten en gevoelens, die IN ons zijn, klaar en duidelijk, warm en bezielend. Ik meen, dat deze gedachten en gevoelens hun synthese, hun samenvatting vinden in de uitbeelding van dat éne aanplakbiljet, dat deze ruimte beheerst: het radarscherm in kruisvorm op de sterke mast van één, met de tekst KVP voor iedereen, die vooruit wil zien.

Ik heb voor de naamloze kunstenaar, die deze uitbeelding op de KVP-affiche ontwierp, bewondering en ik moet hem dank zeggen. Intuïtief en raak in de roos, heeft hij getroffen het karakter van de Katholieke Volks Partij in de vorm, in de symboliek, in de tekst. Hij is er in geslaagd in een zakelijk en alledaags beeld uit onze tijd het wezenlijke van onze politieke partij mi welhaast volmaakt te vangen. Het zij mij vergund zijn beeld op deze affiche te gebruiken als leiddraad van de rede, die ik voor U houden zal. Ook ik zal de zakelijke en alledaagse dingen van het leven moeten zeggen, evenals hij, en het kan en mag in de politiek niet anders. Maar zij het, dan ook ongetwijfeld minder geslaagd dan hij, zal ik pogen aan de zekerheid, de veiligheid, het vertrouwen, het hart en de vurigheid van ons christendemokratisch ideaal in grote lijn uitwerking te geven.

De KVP voor iedereen, voor iedereen en niemand uitgesloten. Hier ligt een antwoord aan hen, die ons verwijten een gesloten groep te zijn, of ons verwijten het katholieke groepsbelang van ons volk te stellen, Iedereen, die bereid is op de grondslag der christelijke levensbeschouwing tot politieke programmering te komen, is in de KVP welkom.

De K.V.P, moge in haar oorsprong een staatkundige vereniging van katholieken zijn geweest, zij moge ook nu nog vooral katholieke kiezers trekken, zij stelt zich open voor iedereen, die op basis der Christelijke levensbeschouwing tot een politiek program wil komen. Dat politiek program is gericht op het welzijn van geheel het volk en is dus waarlijk algemeen. Niet alleen een grote verdraagzaamheid voor specifieke desiderata van andere volksgroepen is ons eigen, doch onze partij ziet met welwillendheid sn met respekt naar wat anderen willen ter verheffing van ons volk. Een gevaar voor de parlementaire demokratie is onze partij dan ook onder geen enkel opzicht toe te dichten. Wel, en dat doen wij met overtuiging, vormen wij een barrière voor de machtswaan van de doorbraak, die de parlementaire meerderheid nastreefd als het middel om aan onze maatschappij een typisch socialistisch aanzien te geven, boven het algemeen belang. Ik weet, dat de K.V.P. niet de parlementaire meerderheid in Nederland bezit en dat zij die ook nimmer zal verwerven. Ik acht dit, en het zal wellicht verbazen, ik acht dit een goed, een gelukkige omstandigheid, Een geestelijk verdeeld volk als het onze dient niet door ons alleen te worden geregeerd en dit evenmin als het alleen b.v, door socialisten ~ die zich dan progressieven zullen moeten noemen - dient te worden geregeerd. Indien alle christen-demokratische partijen in Nederland tot één waren verenigd, zou nog van een duidelijke parlementaire meerderheid geen sprake zijn. Maar ook dan acht ik het ongewenst die parlements,ire meerderheid te begeren als het machtsmiddel, dat ons alleen er toe brengt het Nederlandse volk met een homogene rechtse regering te dienen, In een

geestelijk verdeeld volk als het onze is, niet minder dan kracht, het overleg van parlementaire partijen gewenst en de noodzakelijkheid van samenwerking na de verkiezingen betreur ik dus niet, maar acht ik een goed ding. Overigens meen ik, dat zelfs in beginsel, het overleg van meerdere werken duidelijker tot het wezen van demokratie behoort dan de macht van één. Voor ons volk acht ik dit echter in het bijzonder te gelden. Het meer-partijenstelsel acht ik dan ook het meest geschikt voor het Nederlandse volk. Dit komt naar mijn inzicht óók aan de politieke duidelijkheid van de partijprogramma's ten goede. Een voorbeeld daarvan werd ons gepresenteerd in de laatste maanden. Zou werkelijk de PvdA-indien zij op het punt stond de parlementaire meerderheid te behalen of te verliezen het Wiardi Beckmanprogram van januari 1963 hebben gepubliceerd? Zelfs nu nog, nu de PvdA in veel onafhankelijker positie tot haar kiezerspotentieel staat dan in de twéé of drie-partijenconstructie, volgde tot op heden geen antwoord op de vraag of in dit Wiardi-Beckman-program de toekomstige politieke marsrichting van de huidige oppositie ligt. Ik acht ons meer-partijen-stelsel ook niet te kort te doen aan de politieke duidelijkheid der regeringen. Het bij ons op dit stuk niet slechter dan in Engeland. Natuurlijk weet men in Nederland niet vooraf welke politieke combinatie na de formatie uit de bus komt. Ik zie dit niet als een groot bezwaar, want een groter goed staat daar tegenover. Men kan immers na de verkiezingen de meest vruchtbare samenwerking beproeven. Dat dit thans voor de katholieke partij wat meer mogelijkheden biedt dan voor de andere partijen valt niet te ontkennen, maar dit is geen gegeven van het meer-partijenstelsel. Het is een gevolg van onze kracht en van onze 40-jarige regeringservaring en constructieve instelling. Bovendien, zijn wij niet in gebreke gebleken onze verantwoordelijkheid over de afgelopen periode te nemen. Hebben wij iemand in het onzekere gelaten, dat de algemene lijn van het Kabinat-de Quay op sociaal, economisch en financieel gebied naar onze mening moet worden voortgezet? Ik meen, dat wij zelfs in onze verklaringen nogal in bijzonderheden zijn getreden bovendien.

Ik acht dit ook juist. Ook op deze wijze preciseert men weliswaar niet de toekomstige partner, maar wel het toekomstig beleid, waar het, naar ik meen, in de politiek om draait.

geachte partijgenoten. Als het naar de maatstaven van een voortvarend sociaal beleid, van een rechtvaardig en doelmatig financieel beleid, van een vruchtbaar economisch beleid kan, en bij mij bestaat daarover geen twijfel, dan zullen wij de goede verhoudingen tot AR en CH tot nog betere moeten ontwikkelen. Ons werkprogram 1963 spreekt terecht onze geneigdheid daartoe uit. Voorts staat de KVP open voor samenwerking met alle politieke partijen, die zich in het kader dier samenwerking de facto laten leiden door de grote christelijke levenswaarden. Het zou onjuist wezen en ingaan tegen de door mij zo juist gemelde uitgangspunten om de deur voor iemand te sluiten.

De K.V.P. voor iedereen, die vooruit wil zien en bouwen wil aan de wereld van morgen in christelijke geest. Hit blijkt duidelijk uit ons politiek program. Ons politiek program stelt buiten twijfel, dat óók de KVP de veiligheid van het aardse leven, in een krachtig gezin, in een goede gezondheidszorg voor allen, en in een de mens waardig en dus demokratisch arbeidsbestel, van grondslagleggende betekenis acht voor mens en staatkunde. De mij voorafgaande sprekers hebben hierover en terecht met klem gesproken en ik zal daarop met één enkele uitzondering niet nader ingaan. Die enkele uitzondering, op mijn dringend verzoek aan mij overgelaten, betreft de Nederlandse boerenstand. Waarom heb ik dit dringend verzoek tot U, MdV., gericht? Is het omdat de arbeidersstand en de middenstand, de zelfstandige zowel als de werknemende, mij minder diebaar zijn? Natuurlijk is dit niet zo. De bescheidenheid weerhoudt mij niet er aan te

herinneren dat een goed stuk van mijn leven - en niet zonder liefde - aan het werk voor arbeider en middenstand is besteed. De reden echter, waarom ik nu graag over de boer wil spreken is gelegen in de maatschappelijke noodzaak voor de naaste toekomst bijzondere aandacht aan zijn positie te besteden. Ons Vaderland is in volle ontwikkeling naar een industriegemeenschap. Dit vraagt om een strukturele heroriëntering van de landbouw in ons land. Onze vaderlandse economie is in volle ontwikkeling naar een open en grote Europese economie en ook dit werpt agrarische problemen op, die onze intensieve aandacht vragen. Een, zij het relatief beperkte, maar krachtige agrarische stand is voor ons land niet alleen van groot economisch maar van nog groter sociaal belang, In de toekomst lijkt mij een relatief beperkte maar dan ook krachtige agrarische stand het enig mogelijke, het enig houdbare voor onze landbouw. De welvaartspositie van de boer en de landarbeider zal van soortgelijk niveau moeten zijn als de welvaartspositie in de industrie. Daarvoor is nodig, dat de boer - voor zover hij dat niet meer is - weer ondernemer wordt. En de boer wordt ondernemer door zijn eigen bekwaamheid en werklust, natuurlijk, maar in een maatschappij in ombouw, zal hij de overheidsbijdragen niet kunnen ontberen. Het tempo van de kultuur-technische werken zal moeten worden opgevoerd. Het ontwikkelings- en saneringsfonds, door minister Marijnen gesticht, zal de noodzakelijke financiële voeding moeten genieten, zodat niet louter op bedrijfsbeëindiging, maar ook op struktuurverbetering kan worden gemikt. Een belasting- politiek, die discriminerend werkt, zal moeten worden geweerd. Mij lijkt rechtvaardig en sociaal geboden, dat de boer als midden-ondernemer onder een fiscaal regiem wordt gebracht, dat rekening houdt met zijn grote vriend maar grote vijand tevens, die natuur heet. Spreiding van het inkomen over enkele jaren is daartoe onmisbaar. Ik acht het een gewrongen constructie de landbouwgrond van de praktische boer bij de bedrijfsbeëindiging te zien als bedrijfskapitaal instede van vermogen en de redelijkheid der grondbelasting vermag ik niet in te zien. Ik kan, en ik voeg er aan toe: helaas; geen concrete belofte doen, want het politieke beleid in de landbouw wordt niet door de KVP, alleen bepaald. Maar ik wil met de boer de afspraak maken, en die afspraak is wat waard, want bij de gebreken die ik heb weet ik hoe onze partij en onze fraktie denkt, ik maak de afspraak, dat het landbouwbeleid de zéér bijzondere zorg van onze partij zal genieten. Wij zullen daarbij bedenken, dat ook in onze industrie-gemeenschap de boer op het gezonde bedrijf een nationaal belang, een sociaal belang, een economisch belang vertegenwoordigt. Is er één partij, die in het verleden sterker voor de boer in het krijt is getreden dan de K.Y.P.? Noem ze mij en ik machtig U in de KVP het vertrouwen op te zeggen. Ook in de arbeiderskring onzer partij - en het strekt haar tot ere - leeft grote belangstelling en grote zorg voor het agrarische belang. Wat de loontrekkenden in het agrarische bedrijf aangaat, in onze fraktie bestaat geen zweem van twijfel, dat de achterstand met de vergelijkbare industrie-arbeider dient te worden ingehaald en bestaart geen zweem van twijfel, dat de welvaart van de landbouw daarvoor het fundament moet wezen. En hiermede, geachte partijgenoten, heb ik - naar ik meen zonder één woord Frans - het mijne over de boer en de landarbeider gezegd.

Beseft de K.V.P., dat de stoffelijke voorzieningen, de gezondheidszorg en een de mens waardig demokratisch arbeidsstelsel van grondslagleggende betekenis zijn voor mens en staatkunde, zij beseft tevens, dat een christen-demokratische politiek daarbij niet stil mag en dus niet stil kan staan. De mens is bestemd voor de verwerving van hogere goederen en s-mensen dienaar, de staatkunde, zal de verwervingsmogelijkheid daarvan dienen te bevorderen. Het onderwijs in al zijn vormen, de wetenschap en de kunst voeren van welvaart tot welzijn, te samen met zedelijkheid en godsdienst. Naast andere taken, zoals de verzekering van de noodzakelijke,

gespreid opgebouwde, investeringen, in de nieuwe vorm van de wereld van morgen, heeft de bezitsvorming van allen de primaire taak daartoe bij te dragen. Welzijn, zo zegt ons program terecht, houdt in hóger gerichte menselijke ontplooiing, hóger en edeler volmaaktheid dan welvaart. Niet in de behartiging der algemene welvaart, maar in de behartiging van aller welzijn ziet de christen-demokratie haar totale staatkundige opdracht. Hierin ligt onze diepste verantwoording van christen-demokratische partij, hóger geluk. Het spreekt vanzelf, het vloeit voort uit een evangelische opdracht, dat niet alleen op stoffelijk gebied, maar evenzo op dat van de geestelijke waarden, onze partij zich bijzonder richt op de zwaksten in ons maatschappelijk bestel. Onze opdracht is niet alleen, de méér begaafde mens, doch ook het zogenaamde zorgenkind in al zijn varianten zo goed mogelijk te doen gelijken op de Schepper, Die aan iedereen - en wel bewust - het leven gaf met de teedoeling dit op Zijn beeld te doen gelijken. Ook dat is christen-demokratie, dat is hart en vurigheid naar evangelisch voorbeeld. Natuurlijk, ik stel geen exceptie, doch een consequentie met mijn verwijzing naar het zorgenkind. Het gaat er om de vrijheid en de zelfstandigheid van ieder mens te behouden en daarom op te voeren in een maatschappij, wier welvaartsontwikkeling groter is dan de vlucht van zedelijkheid en geestelijke vorming en die dus naar massaficatie trekt. Geachte partijgenoten, niet voor niets, maar vangend de christen-demokratie naar zijn wezenlijke inhoud, beeldde de kunstenaar van onze affiche het radarscherm in kruisvorm op de sterke mast van één! De christen-mens, tot wie de christen-demokratie zich niet uitsluitend, maar wel in het bijzonder richt, zal steeds de overeenstemming van politiek program en christelijke levenshouding,' zal steeds de bedoeling achter het program en de uitwerking dier bedoeling van de KVP, als het meest aantrekkelijke onderscheid tussen die K.V.P. en de andere politieke partijen blijven zien. Aan U, Partijgenoten, die dit begrijpt, de taak om de sterke één van dit radarscherm als de sterke één te behouden.